

הקב"ץ מחפש משמעות

בסך הכל ארבעה ימים אחרי שמגיע אריה (אריק) אבנרי למוצב החרמון כחייל במערך הלוחמה האלקטרונית של חיל האוויר, חיילי הקומנדו הסורי מגיעים גם הם. מלחמת יום כיפור תופסת אותם בהפתעה. במשך ימים הם מסתכלים לעבר הגבול הסורי, רואים את ההכנות הצבאיות באזור ולא מצליחים להאמין שהמלחמה תגיע אליהם. "קצין המודיעין לקח אותי לסיור במוצב אחרי שהגענו והראה לי את הגזרה מהגג. הוא אומר לי שלפי כל התמונות המצב הערבים הולכים לפרוץ במלחמה והיהודים מסרבים להאמין", מספר אבנרי היום, עשרות שנים אחרי אותה המלחמה. "השאננות הייתה מאד חזקה. למרות שהסתכלנו על סוריה עדיין לא האמנו שתפרוץ מלחמה. גם היום, 40 שנים אחרי אני עדיין לא זוכר את הרגע שבו הבנתי שאנחנו במלחמה, ולא ביום קרב". סיפורו של אבנרי מתאר אולי בצורה הטובה ביותר את מלחמת יום הכיפורים. מלחמה קשה, אפילו טראומטית בזיכרון הימים של צה"ל ושל מדינת ישראל. שכרון הכוח מהניצחון המפואר במלחמת ששת הימים לא פסח על אף מוצב צה"ל באותם הימים, מגורת סיני הדרומית

השאננות הייתה מאד חזקה. למרות שהסתכלנו על סוריה עדיין לא האמנו שתפרוץ מלחמה. גם היום, 40 שנים אחרי אני עדיין לא זוכר מתי הבנתי שזו מלחמה ולא יום קרב

ועד מוצב החרמון. "זה היה יום שבת. בסביבות השעה שתיים בצהריים אנחנו מתחילים לשמוע הפצצות מהאוויר לכיוון המוצב. אני וכל החברים לצוות היינו בעיצומו של צום יום כיפור ואפילו לא לבשנו מדים", הוא מספר. "אלמנט הפחד עדיין לא לוקח חלק ברגעים האלו. תמיד אמרו לנו שמוצב החרמון הוא מאד בטוח והיה ברור שפגזים לא יפגעו בנו ובאופן אישי לא התרגשתי מההפגזות כי גדלתי בירושלים והייתי 'רגיל' להפגזות מהסוג הזה".

על אף השנים שעברו, אבנרי זוכר כל שנייה וכל תחושה מאותו יום גורלי, והוא משחזר בפירוט יוצא דופן את רגעי האימה שתוקפים את חיל הקשר, אנשי חיל המודיעין ואנשי הלוחמה האלקטרונית של חיל האוויר אליהם השתייך אבנרי בעצמו. "אנחנו מתקבצים באולם המרכזי כל חיילי ומפקדי המוצב. אחרי חצי שעה באולם הצפוף, אני שומע בקשר של מפקד המוצב שהיה לידי שהליקופטרים סוריים נחתו באזור החרמון", מתאר אבנרי. "בשלב הזה אני רק שומע בקשר ולא מצליח לראות אותם. המפקדים שולחים חוליות של לוחמים שישתכללו החוצה ויראו מה המצב, וכשהם חוזרים פנימה לאולם הם אומרים לנו שאי אפשר לצאת חזרה כי כל האזור מלא בחיילים סוריים. פתאום התחילה הפגזה על

נדב זק

כשעלה אריק אבנרי למוצב החרמון הוא לא ציפה שלאחר ארבעה ימים בלבד תפרוץ המלחמה שתשנה את חייו. 40 שנים אחרי שנשבה ועונה בשבי הסורי, למד פסיכולוגיה וחזר לצה"ל בתור קב"ן שעובד עם נפגעי פוסט טראומה. **"אני נותן למטופלים את התקווה, לפעמים רק מעצם זה שהם יודעים מה עברתי בעצמי"**

לא ידעתי מה
הולכים לקבץ
באלו אלמתי לזמן
קרוב לזמן יגידו לאחד
וכאן ידעו שאני
הדיוט "המפגש"
המלאו של אנחנו
זק רחוקי לאחד
הדגירה מהשלב

צילום: "במחנה"

יבצו האלוקה והיבט היה
באלה באמתי את כנה ידעו
הנאה והאסדרה של אבא
כנה היה היונה שלביו
ההזכרה הנאמרה ביום
שלאנו גססיה. רק להשא
ושארנו אטעו ול. כן רעד
ובצפופים כי כן מורה
השורה או!"

לאני אורה אומנו גורמי
פיה שלם שהזכרתי את
מיומנו מקרה רק שלבא
ממשק רבאלו לזמני הפנסיו
(...) נולדו רבמה לו רבתי
וכמוכן לו המלאו של אלמתי!"

מתוך: מכתבים שכתב אריק אבנרי במהלך תקופת השבי. תמונה: באדיבות המראיון

"המטרה העיקרית של העינויים הייתה לראות את החייל הישראלי נשבר. תוך כדי העינויים הארוכים הרמקולים מודיעים לנו כל הזמן תעמולה שקרית: 'כבשנו את ישראל', 'משה דיין וגולדה מאיר מתו'

הזה היה סוף טוב." אחרי תשעה ימים של עינויים מוציאים אותנו שוב במשאיות עם ידיים ועיניים קשורות. הפנטזיה, כמו בכל פעם שיצאנו מהשבי בימים שעוד יבואו בעתיד, הייתה ממשחררים אותנו, משחור אבנרי. "אנחנו מגיעים לשה חרוש ואני שומע ברקע ילדים צוהלים וקול שבאותו הרגע חשבתי שהיה קול של דחפורים. גוברת לי בראש האפשרות שעומדים להוציא אותנו להורג. הם מורידים לנו את הכיסוי ופתאום אני מרים את הראש ורואה צלמים ותקשורת ואני מבין שכך המשפחה שלי תדע סוף סוף מה עלה בגורלי. לא ידעתי מה חושבים שקרה לי בארץ וקיוויתי שצילומים יגיעו לארץ וכך ידעו שאני בחיים. היום היה נתן לי כל כך הרבה תקווה, שאחריו המכות היו נראות כמו שטויות".

שגרת שבי

הימים שבאו אחרי, לדברי אבנרי, אופיינו בפחות אכזריות מעשרת הימים הראשונים. השבויים מוצאים מהמרתפים ועוברים לאלול חדש בו מעבירים את מרבית תקופת השבי. "אנחנו שוב

הרגיש שליטה במצב". חיילי המוצב יורדים לכיוון הלוחמים הסוריים כאשר כל העת מפעם בהם החשש שמא יוצאו להורג על ידם. חשש שמתברר כשגוי כשהם מבינים שהפקודה אשר התקבלה בצבא הסורי היא לקחת שבויים חיים באזור השעה 10 בבוקר של יום ראשון מתחילים 31 השבויים את מסעם אל עבר השבי הסורי בו יעבירו את שמונת החודשים הקשים בחייהם. הם צועדים שלושה קילומטרים עם ציוד רב וכבד עליהם בידיים קשורות אל אזור החרמון הסורי. "במהלך הצעידה, אחד מהשבויים מתלונן על כאבים ברגלו. הסורים מבקשים ממנו להישאר רגע מאחורה, אנחנו שומעים את קול הירייה וממשיכים לצעוד. קבוצת שבויים שפגשנו לאחר מכן שהגיעה לשבי תמישה ימים אחריו ככלל מספרת לנו בשבי כשהם צעדו בדרך היא, הם ראו את הגופה שלו". לאחר הצעידה הארוכה מגיעים השבויים אל אזור החרמון הסורי בעיניים מכוסות והם מוכנסים למשאיות, בצפיפות איננה, כשהם לא יכולים לראות כלום וידיהם קשורות. "עד אותו רגע חשבתי שזה יום קרב ולא מלחמה, עד כדי כך השאננות הייתה גדולה באותם ימים", משחזר אבנרי. "כשאנחנו שומעים בקריאות אנחנו עוברים בכל מיני כפרים ושומעים קריאות צהלה בערבית. הדבר היחיד שחשבתי עליו באותם הרגעים הוא זיכרון מילדותי בירושלים במהלך מלחמת ששת הימים - אני נזכר שעברה ליטנו ברחוב משאית עם שבויים ירדניים, וחושב על כך שעכשיו אני חווה בדיוק את אותה הסיטואציה רק מהצד השני".

"כשאנחנו נוסעים במשאית אנחנו עוברים בכל מיני כפרים ושומעים קריאות צהלה בערבית. הדבר היחיד שחשבתי עליו באותם הרגעים הוא זיכרון מילדותי בירושלים במהלך מלחמת ששת הימים, אני נזכר שעברה ליטנו ברחוב משאית עם שבויים ירדניים, וחושב על כך שעכשיו אני חווה בדיוק את אותה הסיטואציה רק מהצד השני"

קריאות בעברית וערבית מסביבנו שקראות לנו לפתוח את הדלתות. מיותר לציין שאף אחד לא מצליח לישון באותו לילה מסוים".

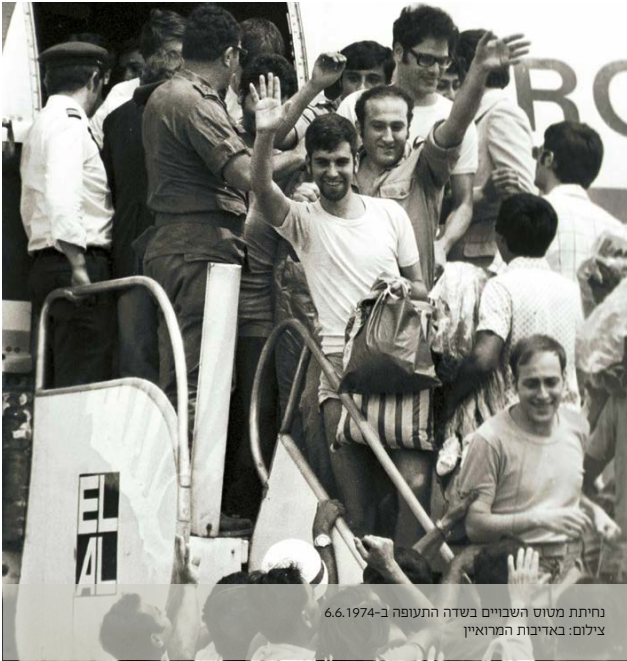
גופייה לבנה באוויר

לאחר שעולה הבוקר מגבשים חברי הקבוצה תכנית, אותה מכנה היום אבנרי "תוכנית התאבדות בסגנון מצדה". על פי התוכנית, יסתגרו חברי הקבוצה לגג המוצב תוך שהם חומקים על פני החיילים הסוריים במוצב, ירו לכיוונם מהגג ויברחו לכיוון היישוב מגדל שמס. "אנחנו עולים לגג ולא מזהים אותנו תחילה, אך לאחר כמה דקות הסורים רואים אותנו ובאותה שנייה מתחילים לירות עלינו מכל הכיוונים", מספר אבנרי. "זה מפחיד בצורה לא נורמלית ואני מסנה לירות ולא מצליח. כל התחמושת שהייתה עליי זה עזי ושותי מחסנות שנתנו לי לפני העלייה למוצב. אני נתקל במעצור בנשק ואחד מחברי לצוות קורע ממני את גופייה הלבנה ומניף אותה באוויר. אנחנו שומעים מכיוון

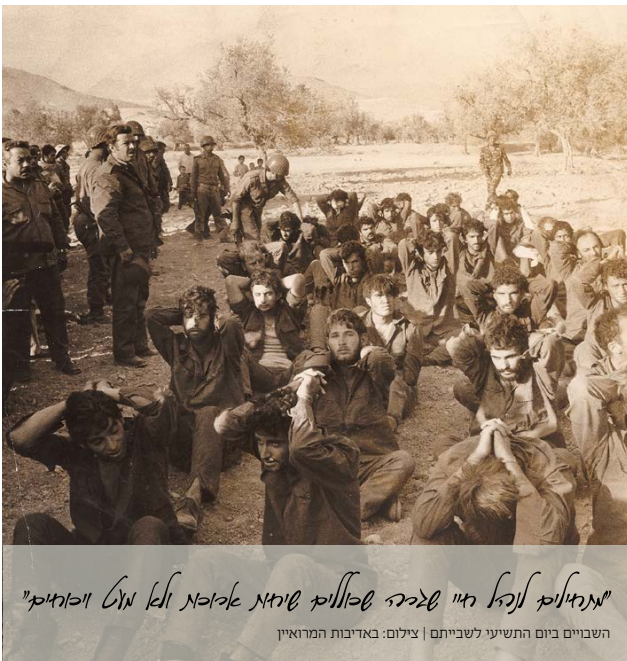
החיילים הסוריים למטה קריאות 'באס באס' ('חדל' בערבית - נ"ו). ואז, לראשונה מאז תחילת ההתקפה, משתרר שקט במוצב. אחרי שהדגל הלבן הונף אבנרי מיד לוקח את הארנק שלו ומביא אותו בנג כדי שכשיחזור, יוכל לקחת את הארנק חזרה. "עשיתי פעולות, שאני מנתח היום בדיעבד, שהמטרה שלהן הייתה לומר שהם מנסים להכתיב לי מה לעשות אבל הם לא יוכלו להכתיב לי הכל", הוא מציין. "יש לי את הארנק שם והם לא יוכלו לקחת את זה ממני. כל הפעולות הקטנות האלו נעשות בשביל

האיזור, וכמה רגעים לאחר התחלתה אנחנו מבינים שבנוסף להפגזה האווירית משהו מסתובב על הגג חורק רימוני עשן לתוך המוצב". אבנרי מספר שלחדה ולפחד לוקח זמן לתפוס חלק אצל מרבית חיילי המוצב, וכך גם אצלו. לדבריו, העובד שככל העת ניתנו הוראות בורות מצד מפקדי המוצב מונעת מחיילים להידרדר למצבי הדרה קיצוניים בשעות הראשונות של התקפה על המוצב. "כשאנחנו שומעים שהסורים דופקים על דלת האולם ניתנת פקודה לרדת לחלק התחתון של המוצב, החלק של המגורים. כשאנחנו יורדים למחילות התחתונות, אנחנו מתפצלים לשתי קבוצות. קבוצה אחת מנתה בעיקרה אנשי גולני ואת קציני המוצב וקבוצה שנייה מנתה אותנו, אנשי חיל האוויר וכן אנשי המודיעין ומספר לוחמי גולני". לאחר ההתפצלות מבקש אבנרי, ברשת הקשר ביחד עם מספר חיילים שאיתו, מאנשי חיל האוויר בבור שבקריה לשלוח מטוסים שיפגזו את המוצב מכיוון שידעו שההפגזות לא יגיעו אליהם ורק יחסלו את חיילי הצבא הסורי ואילו שהם מוגנים בחלקו התחתון של המוצב אשר ממוגן מפגזים.

שנים אחר כך, יתברר לאבנרי שהתשובה השלילית שקיבל הייתה קשורה למוג האוויר המסובך לטיסה שהיה באותו יום באוקטובר 1973. לאחר שהבינו שלא תגיע הפגזה של חיל האוויר, מחליטים אבנרי וחברי קבוצתו להתבצר באחד החדרים התחתונים במוצב למשך הלילה. זהו לילה ארוך וקשה עבור אבנרי, לילה שבמהלכו מתדפקים חיילים סוריים על דלתות החדר ללא הרף. "פה הפחד משתלט עלינו" הוא משתף. "היינו בערך 35 חיילים שמתבצרים בחדר קטן וטוסים עם דלתות גדולות ושומעים

נחיתת מטוס השבייים בשדה התעופה ב-6.6.1974
צילום: באדיבות המרואיין

"אני מזהה את עצמי לא מעט במהלך לימודי הפסיכולוגיה, ונתקל לפתע בלא מעט חוויות אותם הדחקתי במהלך השבי. את חלקן ממש חווייתי מחדש עד כדי התקפי חרדה" במהלך לימודי הפסיכולוגיה, ונתקל לפתע בלא מעט חוויות אותם הדחקתי במהלך השבי. את חלקן ממש חווייתי מחדש עד כדי התקפי חרדה"

השבוים ביום השני לשיבתם | צילום: באדיבות המרואיין

ההתנהגות באוניברסיטת באר שבע שבדרום. במהלך הלימודים, כך הוא מעיד, הוא מזהה את עצמו בלא מעט מהמקרים ואף אומר כי לימודי הפסיכולוגיה עימתו אותו עם דברים שלא התמודד איתם. "אני מזהה את עצמי לא מעט במהלך לימודי הפסיכולוגיה, ונתקל לפתע בלא מעט חוויות אותם הדחקתי במהלך השבי. את חלקן ממש חווייתי מחדש עד כדי התקפי חרדה במהלך כתיבת עבודת המאסטר. למשל, תוך כדי הכתיבה של העבודה אני נזכר כשבמהלך נסיון הבריחה שלנו לגג המוצב כמעט נחשפתי על ידי חייל סורי שישל להרוג אותי מטווח קצר מאד. הדחקתי את זה לאורך כל תקופת השבי וכשכזה עלה חזרה במהלך הלימודים נתקפתי חרדה". לאחר שהוא מסיים את לימודיו, מתחיל אריק לעבוד כפסיכולוג במגוון מסגרות. הטיפולים הראשונים לא קלים לו ומלווים אותו גם לאחר הטיפולים למשך זמן.

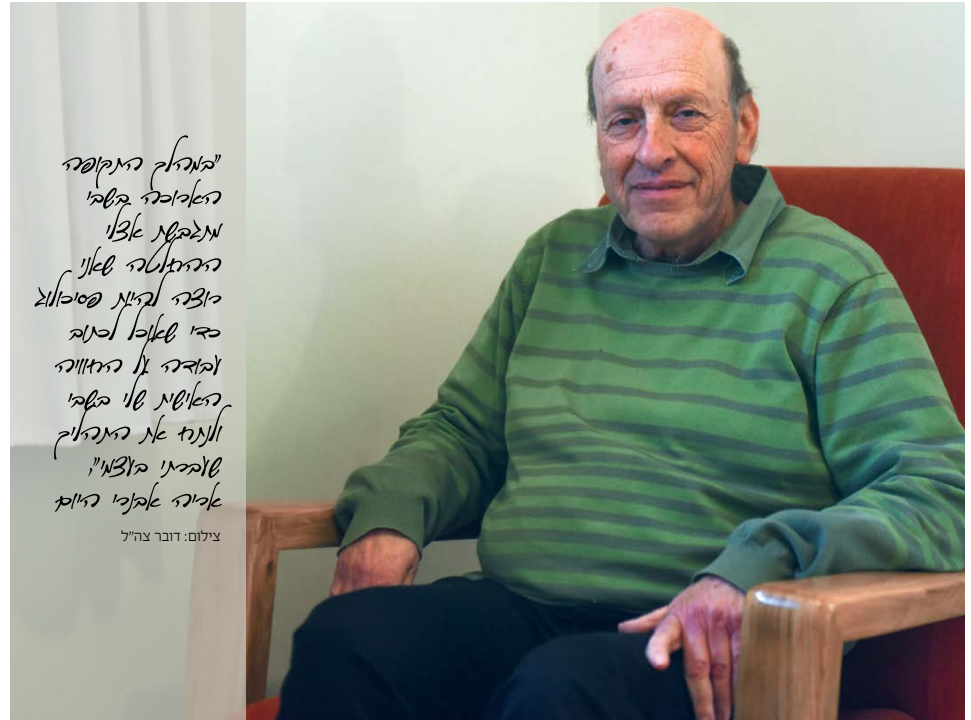
לאחר כמה שנים הוא מחליט לחזור לצה"ל, הפעם כקצין אקדמאי בכיר ופסיכולוג במילואים. "במשך תקופה הייתי במחלקת מדעי ההתנהגות וחיל החינוך, ביחד פיתחנו רבים מקורסי המנהיגות של הצבא ויצא לי גם לטפל באנשי קבע אבל לא בחיילים שנפגעו מאותה הפוסט טראומה שלקיתי בה בעצמי. הפעם הראשונה שישבתי

"אני מזהה את עצמי לא מעט במהלך לימודי הפסיכולוגיה, ונתקל לפתע בלא מעט חוויות אותם הדחקתי במהלך השבי. את חלקן ממש חווייתי מחדש עד כדי התקפי חרדה"

לצדדים ולא מזהה אף אחד שאני מכיר. במהלך התקופה בשבי רק אבא שלי כתב מכתבים ולא מעט שלי, חשבתי שהיא נפטרה וזה פחד שלייה אותי בנחיתה. אני מצליח להיות את אחי הגדול שמזוי אנשים מהדרך, הוא מחבק אותי ורק אז אני מבין שהגעתי הביתה".

מזהה את עצמי

תקופת השבי הארוכה שינתה את חייו של אבנרי מן הקצה אל הקצה. הוא גדל, כאמור, בירושלים. האח הקטן מתוך שלושה אחים. כשהיה בן 16 אחיו הגדול, אבנר, נהרג במהלך תאונת אימונים בצבא. ההלם הגדול מאיבדו האח גרמה לאריק העניר להתעניין בנפש האדם ובהתמודדות עם מצבי קיצון, אך הוא לא חשב שיעסוק בה. "האובדן של אחי הייתה טראומה מאד גדולה במשפחה. זאת הייתה הפעם הראשונה שהתחלתי להסתכל ולהבין על דברים גם לכוון של עיסוק בפסיכולוגיה הייתה בגלל השבי", הוא מודה. "במהלך התקופה הארוכה בשבי מתגבשת אצלי ההחלטה שאני רוצה להיות פסיכולוג כדי שאוכל לכתוב עבודה על החוויה האישית שלי בשבי ולנתח את התהליך שעברתי בעצמי" מרה מאד מבין אבנרי שעליו להיכנס למסגרת כלשהי ומתחיל ללמוד מדעי

צילום: דובר צה"ל

מבחינו, והריחוק הזה באמת עזר. הרגשתי הרבה בידות והדרך הטובה ביותר להתמודד עם זה הייתה להיות שקוע בויכוחות, מחשבות וחלומות על הבית". כשהוא מדבר על יום החזרה הביתה דמעות חונקות את גרונו. לאחר שמונה חודשים של סיוט מתמשך, מוכנסים השבוים לאוטובוסים בדרך למטוס שייקח

"הדרך שלי להתמודד הייתה להסתכל על האחרים ועל עצמי וליצור סוג של תצפית והריחוק הזה באמת עזר"

אותם הביתה. "בישי ליוני 1974 אומרים לנו לעלות על אוטובוסים ואנחנו נוטעים לכיוון שדה התעופה. לא היה יום שלא חשבתי על השחרור מהשבי ופתאום זה מגיע. כשאני מגיע למטוס אני מתיישב במושב הראשון כדי לצאת ראשון, וכשאנחנו סוף כל סוף מגיעים לארץ ואני יורד מהמטוס אני רואה סביבי מאות אנשים ומוקף ברעש של הקולות שלהם. לא הבנתי את גודל האירוע עד כדי כך שכשראיתי שלט שנכתב עליו 'ברוך שבכס גיבורי ישראל' הייתי בטוח שנחתה משלחת ספורט ולא קישרתי את זה אלינו", הוא נזכר. "תוך כדי שאני יורד מהמטוס אני מבין

מובלים במשאיות והפעם מגיעים לתוך אולם גדול, עד היום זה אחד הרגעים הכי משמחים בחיי. אני סוף סוף פוגש את כל האנשים שהכרתי במוצב ומחבק אותם. אחרי לחץ נפשי כל כך גדול זה נהדר לראות אנשים מוכרים. במקום החדש אנחנו מקבלים שלוש פעמים ביום אוכל ומים. מה שמדהים אותנו היה שלמרות שהיינו מלוכלכים ומדממים וראינו ממש כמו ששבוים בשבי הסורי אמורים להיראות, כשאלחנו כיתת לוחמים סורים עמדה מעלינו עם נשק בהיכון - הם כל כך פחדו מאיתנו שגם המצב הפיזי שלנו לא השפיע על הפחד הזה". עם הזמן שעובר גם המכות והעניוים פוחתים. השבוים מתחילים לנהל חיי שגרה שכוללת שיחות ארוכות ולא מעט ויכוחים. ככל שהזמן בשבי עובר כך ההסתגלות הן הנפשית והן הפיזית מתחזקת, מספר אבנרי. "ככל שהלחץ מצד השושים היה יותר קיצוני כך הינו יותר ביחד - סיפרנו סיפורים ויצרנו מעין הווי", מתאר. "וככל שהלחץ התרכן יותר היחסים בתוכנו נהיו יותר קשים".

במהלך תקופת השבי, אבנרי מנסה להתרחק כמה שאפשר מההיסטוריה שבה נמצא וכמעט לא מתעמת איתה באופן ישיר. הוא טוען שלאלו שחוו את השבי בצורה המוחשית והחזקה יותר, השיקום הנפשי היה ארוך יותר. "הדרך שלי להתמודד עם השבי במהלכו הייתה להסתכל על האחרים ועל עצמי ולוהית מעין משקף